

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

God de Heere regeert

In het eerste jaar nu van Kores, koning van Perzië, opdat volbracht werd het woord des HEEREN uit de mond van Jeremia, verwekte de HEERE den geest van Kores, koning van Perzië....

Ezra 1 : 1.

„God de HEERE regeert“, dat is maar geen „stelling“, maar dat is levende werkelijkheid.

De HEERE regeert, dat betekent, dat Hij bezig is Zijn kerk te vergaderen en te beschermen, maar ook dat Hij de gehele wereld en de machten in de wereld leidt en bestuurt, of, zoals wij belijden in Zondag 10 van de Catechismus, dat „alle schepselen alzo in Zijn hand zijn, dat zij zich tegen Zijn wil noch roeren, noch bewegen kunnen“.

En van onze verhoogde Heiland weten wij uit de Schrift, dat Hij „daarom ten hemel gevaren is, opdat Hij Zichzelf daar bewijze als het Hoofd van Zijn Christelijke kerk, door Wie de Vader alle ding regeert“, Zondag 19.

De HEERE regeert, dat is soms om bang van te worden!

Als Hij namelijk komt met Zijn oordeel en verbondswraak.

Als Hij komt, om in Zijn toorn af te breken.

De HEERE regeert, dat is zo vertroostend voor wie op de HEERE hopen, voor een arm en ellendig volk, dat de HEERE vreest, voor armen van geest en treurende Sions.

Dat de HEERE wraak doet over de zonden en gericht houdt over Zijn afvallige kerk, dat had Israël ondervonden, toen de HEERE Zijn kerk in de ballingschap wierp, Jeruzalem liet verwoesten en de tempel verbranden.

Wat zal die ballingschap-tijd voor de ware gelovigen in de kerk moeilijk geweest zijn! Ze weenden, als ze dachten aan Sion, ze konden Jeruzalem maar niet vergeten, Ps. 137.

Het overblijfsel was ook in de macht van Babel gekomen. En wat zou dat kleine overblijfsel beginnen? Was het niet geheel onderworpen aan de wereld-politiek van Babels rijk?

In Jesaja 40 lezen we, dat 't overblijfsel moedeloos werd en dacht: „Mijn weg is voor de HEERE verborgen en mijn recht gaat aan mijn God voorbij“.

Maar is dat niet hetzelfde als: „Regeert de HEERE nog wel?“

't Is soms ook zo moeilijk!

Maar in hetzelfde hoofdstuk 40 van Jesaja, heeft de HEERE doen weten, dat Hij wel regeert en leeft en wakker is over Zijn volk. Dan laat Hij zien, dat Hij ook alle ding regeert, ook de wereldmachten.

„Weet gij het niet, hebt gij niet gehoord, dat de eeuwige God, de HEERE, de Schepper van de einden der aarde noch moede, noch mat wordt?“ vs 28.

„Die de vorsten te niet maakt, de richters der aarde maakt Hij tot ijdelheid“, vs 23.

Zeker, Nebukadnezar en zijn opvolgers zijn geweldenaars, machtige heersers, Babel is een machtig rijk.

Maar wat is Babel? Wat is de macht van Babel?

„Alle vlees is gras en al zijn goedertierenheid als een bloem des velds; het gras verdort, de bloem valt af, als de Geest des HEEREN daarin blaast; voorwaar, het volk is gras“, vs 6 en 7.

Babels macht is maar kortstondig geweest, duurde maar enkele tientallen jaren, ongeveer 70 jaren.

De HEERE regeert. Hij staat op ter verlossing. Hij denkt aan Zijn belofte.

„Opdat volbracht werd het Woord des HEEREN uit de mond van Jeremia“, Ezra 1 : 1.

De HEERE had eens gesproken door Jeremia (25 : 12), dat Hij Babel tuchtigen zou: „Maar na verloop van zeventig jaren zal Ik aan de koning van Babel en aan dit volk, spreekt de HEERE, hun ongerechtigheid bezoeken, ook aan het land der Chaldeeën, en zal dat stellen tot eeuwige verwoestingen“.

En dat mogen we nu ook zien: de almacht Gods in de geschiedenis der wereldmachten.

In die dagen waren er twee grote machten in 't Midden-Oosten: Babel en, ten Noorden van Babel, het rijk der Meden.

Ten Oosten van Babel woonden de Perzen, een volk van landbouwers en herders, verdeeld in een aantal volksstammen. De Perzen waren toen aan de Meden onderworpen. In dat Perzië was een klein koninkrijkje met een jonge koning: Cyrus.

Maar wie dacht er nu in Babel aan die koning, die over enige volksstammen regeerde? Alles was immers rustig?

Maar dat wordt anders! Cyrus breidt zijn rijkje uit, trekt op naar Medië, veroverd de hoofdstad en overwint heel 't rijk der Meden. Zegevierend trekt hij verder met zijn boogschutters en ruiters, maakt een veldtocht naar Klein Azië en 't rijk van Lydië valt in zijn handen!

Niets en niemand is tegen hem bestand.

Wat een schrik voor de politici in Babel!

„De kustlanden zagen het en zij vreesden, de einden der aarde beefden, zij naderden en kwamen naderbij, de een hielp de ander en zei tot zijn metgezel: „wees sterk!“ Jes. 41.

Dan waagt Cyrus (Kores) een aanval op 't machtige bolwerk Babel: nog houdt de laatste vorst Beltsazar stand in de burch van Babel, maar ook die wordt ingenomen en Beltsazar, der Chaldeeën koning wordt gedood.... Daniël 5 : 30.

Alle vlees is als gras. Neergesmeten is Babels macht en heerlijkheid, eens zo hoog geprezen!

De Schrift zegt (Jes. 41, 44, 45): de almachtige God heeft Kores geroepen, om de lendenen van de koningen te ontbinden, de poorten van steden en burchten te openen,

UIT DE INHOUD:

God de Heere regeert	C. S.
Hervormingsdag	C. V.*
Heiligheid	H. J. J.
Stralingsgevaaren	J. Stw.
Kerkelijke huwelijksbevestiging	B. T.
En nu de mens zelf.....	G. P.
Kritische krabbels	Frater
Boekbespreking	C. V.
Persschouw	
Van hier en ginds	
Kerknieuws	

schatten en rijkdommen te verwerven. God, de HEERE regeert!

Waarom dit alles? „Om Jakob, mijns knechts wil en om Israël mijn uitverkorene“, Jes. 45 : 4.

De almachtige God is de HEERE, de God van het Verbond.

Het Woord van onze God bestaat in eeuwigheid! Jes. 40.

„In het eerste jaar nu van Kores (d.w.z. in het eerste jaar dat Kores koning van Babel was geworden en zo ook koning over de volken, die aan Babel onderworpen waren), verwekte de HEERE de geest van Kores, om een edikt uit te geven, voor de kinderen der kerk: „Die van Zijn volk is, trekke op en hij bouwe het huis des HEEREN, des Gods van Israël“.

God de Almachtige, Die grote wereldrijken doet opkomen en weer neerwerpt, Hij doet dat als de HEERE, voor Zijn volk, voor Zijn kerk. Hij maakte de geest van Kores wakker om zo te spreken en te doen, opdat Zijn Woord trouw volbracht wordt, om de Christus uit de weergekeerde kerk te doen geboren worden.

En nu regeert de Vader door Christus alle ding.

Geloven we dat ook nu?

Er wordt gesproken en geschreven vandaag over de macht van 't Kremlin, over atoombommen en raketten en kunstmanen.

Wat zal er in 't Midden-Oosten gebeuren? Maar ge leest in de „wereld-pers“ niets over de getrouwe kinderen van God in Rusland en China en Amerika en Europa.

De gedachten gaan veeleer uit naar de heersers en machthebbers der aarde.

De Schrift zegt: God de HEERE regeert.

„Des konings hart is in de hand des HEEREN als waterbeken, Hij neigt het tot al wat Hij wil“, Spreuken 21 : 1.

Niet de groot-machten en hun conferenties beslissen.

Laat ieder, die de HEERE vreest, Hem aanroepen voor Zijn kerk in deze tijd: „doe Uw aangezicht lichten over Uw kerk.... doe Uw ogen open.... want Uw stad en Uw volk is naar Uw Naam genoemd“, Daniël 9 : 17-19.

C. STAM

HERVORMINGS DAG

Het is al weer „Hervormingsdag” geweest. Maar in elk volgend jaar vindt deze dag de christenheid verder afgeweken van de genade, welke God in dat grote kerk- en wereldhistorische gebeuren aan zijn geschonden en vervallen kerk schonk!

Want men is allerwege bezig de hervorming als gave Gods te verloochenen en, zo mogelijk, haar spoor in de kerkgeschiedenis uit te wissen. Overal klinkt namelijk uit de „wereldkerk” de roep om de „eenheid” der kerk. Men verstaat daaronder een gemeenschap van allen, die zich christenen willen noemen, ongeacht wát ze verder geloven. En juist van „protestantse” zijde wordt er met klem op aangedrongen, dat ook de roomse kerk in deze gemeenschap zal worden opgenomen. Ze hóórt er immers in feite reeds bij! Neen, het ligt niet aan de Wereldraad der kerken, dat de pauselijke kerk, die leeft in het ongebroken hoge besef van de énige, de ware kerk te zijn, nog niet aan de moderne oecumenische beweging meedoet. De handen der grote leiders in de „wereldkerk” strekken zich vol verlangen ook naar haar uit. De aartsbisschop van Canterbury, de voornaamste „leider” van het engelse protestantisme, verklaarde zelfs in het voorjaar, dat hij gaarne de voorzittersstoel in een wereldorganisatie van kerken voor de paus zou willen reserveren, indien deze daaraan zou willen meewerken.

En al wordt dit verlangen naar eenheid met de pauselijke kerk niet steeds zo onverholen uitgesproken, de tendenzen ernaar zijn overal zichtbaar. Marc. Boegner, één van de eerste vice-presidenten van de Wereldraad, ontwierp een schone fantasie over een paulinisch, een petrinisch en een johanneïsch christendom. Dat eerste vond men bij de protestanten. Want onder hen domineerde in het geloofsbesef nog steeds de paulinische prediking omtrent de rechtvaardiging door het geloof. Rome had zich daar-entegen in haar strijd voor de apostolische successie en haar machtige kerkorganisatie meer aan Petrus georiënteerd. Terwijl de schatten van de johanneïsche liefde en mystiek vooral in de grieksorthodoxe kerken waren bewaard en gekoesterd. Maar — en dat was de droom van Boegner en zijn vele geestverwanten — het moest komen tot een nieuwe christenheid, een nieuwe, waarlijk katholieke wereldkerk, waarin al deze rijkdommen áller bezit zouden worden en waardoor het christelijk en kerkelijk leven zou worden opgestoten tot een rijkdom en schoonheid als in gans de kerkhistorie nog nimmer was bereikt.

Op de laatste algemene vergadering van de Wereldraad van kerken, die van Evanston 1954 werd, naar een bekend procedé, de ganse christenheid opgewekt eindelijk eens te gaan beseffen, dat **allen** schuldig staan aan de verdeeldheid der kerk, ook en vooral zoals die door de grote hervorming is ontstaan. O zeker, de mannen van toen hadden het goed bedoeld. En in zijn ontferming had God de beslissingen welke toen gevallen waren nog wel gebruikt om zielen te behouden, om gemeenschappen op te bouwen, die Hem dienen en om bepaalde aspecten van zijn waarheid te bewaren of te herstellen. Maar... God heeft ons vandaag een nieuw besef gegeven van de **zonde**, die het kenmerk is van de verdeelde toestand, welke wij hebben geërfd. Neen, ontkomen aan de zondigheid kunnen wij niet. Maar wij kunnen er wel berouw over hebben. Zelfs wanneer wij gedaan hebben wat wij dachten dat goed was, moeten wij er aan denken, dat wij mede schuldig zijn ook aan die zonde, welke niet zonder meer onze eigen zonde is, en dat wij ons niet kunnen losmaken van de zonde der verdeeldheid.

En na deze expectoratie over de gemeenschappelijke zonde en schuld, waarin allen, roomsen en reformatisch gezinden, op één hoop worden geworpen, kwam deze uitspraak: Belijdenis van éénheid in Christus brengt mee een belijdenis van solidariteit-in-de-zonde met onze broeders. Men ziet, de belijdenis van de éénheid in Christus van alle kerken, ook van de roomse, wordt geponeerd. Vandaaruit wordt de solidariteit in de zonde der kerk-scheuring erkend. En och,

als die aanvaard wordt is de weg naar een radicale en integrale eenheid reeds geheel gebaad en geëffend.

Het is in een situatie waarin een prediking als in deze woorden tot ons komt al meer de harten gaat boeien, noodzakelijk zich telkens weer te realiseren wat in de Hervorming geschiedde, wat God in de reformatie der zestiende eeuw aan zijn vervallen kerk in Europa schonk.

O zeker, dat ook dit kerkelijk gebeuren met zonden en zelfs met vele en zware zonden was bedekt — dat hebben vóór allen de hervormers zelf met grote droefheid meermalen beleeden. Maar ook toen kon de ontrouw der mensen Gods trouw niet te niet doen. En boven de zonden en ellendigheden der mensen uit schittert de gave welke God toen aan de mensheid schonk.

* * *

Wat geschiedde er toen?

Wat deed God toen?

Och, het ging allemaal zo simpel, zo onberkend, zo echt christelijk argeloos.

Er was een monnik, een heel gewone, die de kerk met grote bewogenheid op een ernstige misstand wees.

Ja, zó begon het!

Want Luther was een zeer trouwe zoon van de kerk. De leer der kerk beaamde hij van harte. Van de paus was hij een dienaar zo gehoorzaam en toegewijd als deze maar wensen kon. De ontzaglijke zonden der kerk en het bederf en de corruptie der geestelijkheid, die hij, speciaal in Rome, met eigen ogen had aanschouwd, hadden zijn geloof in en zijn trouw aan de moederkerk in het minst niet geschokt. Was en bleef de kerk in deze wereld niet altijd vol zonden en gebreken? Neen, Luther bleef ook na zijn reis naar Rome de pauselijke kerk vasthouden en liefhebben in een onwrikbaar geloof, dat zij de wáre kerk, „ons aller Moeder” was.

Maar in die kerk was een ernstige **misstand** ingeslopen!

Onzalige lieden, zo schreef hij, laten zich wijs maken, dat de mensen, dank zij een voor geld gekochte aflaat, vrij komen van zonde en schuld voor GóD! In de biechtstoel, dat is in de zielszorg, bij de pastorale zorg voor de kudde, had Luther de gruwel, het dodelijke gevaar van het vertrouwen in deze aflaten — en dus van de handel daarin — in alle verschrikking leren kennen! Want het ging daarbij om de zaligheid der zielen! Het ging daarbij om de ernst van de zonde! En om de waarachtigheid van Gods genade!

Het is niet te zeggen hoe Luther onder deze vergiftiging der zielen, onder deze vulgarisering van Gods wonderlijke genade en barmhartigheid geleden heeft. Vertrouwend op een stuk papier, in grote oplagen gedrukt, en voor een beetje geld gekocht, gingen de mensen Gods ontzaglijke gericht tegemoet! Ze leefden in de verbijsterende verblindings, dat Gods genade voor enkele centen te koop was. Ach, lieve God, zo schreef Luther aan zijn bisschop, zo worden de arme zielen in Uw bisdom, de schapen, die aan Uw zorg zijn toevertrouwd tot de eeuwige dóód en niet tot het leven onderwezen! En van U, Hoogerwaard, zal een zware rekenschap worden afgeëist over deze zielen, een rekenschap, die steeds door groeit en groter wordt.

In deze nood, onder deze verpletterende verantwoordelijkheid voor de kudde, schreef Luther zijn 95 stellingen. Van enig revolutionair sentiment is daarin geen spoor te bekennen. Luther is er diep van overtuigd, dat hij de kerk in haar instellingen met zijn flitsende zinnen in geen enkel opzicht aantast. Men vindt er niets in van wat op een aanval tegen het sacrament van de boete, het pausdom of de priesterlijke absolutie lijkt. De paus is voor hem nog zonder meer de mond van de Heilige Geest en de vertegenwoordiger van God. Hij buigt zich nog in diepe eerbied neer voor de bisschop van Rome, aan wie, ook naar zijn overtuiging, de schatten der kerk, de genade van het evangelie en de krachten van de heiligen zijn toevertrouwd. Wanneer de aflaat maar naar de zin en de geest van de paus in praktijk werd gebracht, zo verklaarde Luther in stel-

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Drs. G. Puchinger, Utrecht
Drs. H. R. Rookmaaker, Amsterdam-Z.
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam

ling 91, zouden de bezwaren welke hij tegen de gangbare aflaathandel had ingebracht vanzelf verdwijnen. En met beminnelijke naïeviteit verzekerde Luther in een andere stelling, dat de paus een vroom gebed voor zichzelf veel hoger waardeerde dan al het geld dat de aflaatverkopers aan hem uitbetaalden. Men moet de christenen leren, zo riep hij uit, dat, wanneer de paus op de hoogte was van de uitzuigerij waaraan de aflaatpredikers zich schuldig maken, hij veel liever zou willen dat de Pieterskerk (die van de opbrengst van de aflaathandel gebouwd werd) geheel en al tot as verbrandde, dan dat ze met de huid, het vlees en de beenderen van zijn schapen werd gebouwd!

Zoals ik reeds zei, Luther verzet zich nog niet tegen de aflaat zoals deze naar de kerkelijke voorschriften aan zondaren geschonken mocht worden. Deze bestond hierin, dat door de kerk aan publieke zondaren opgelegde tijdelijke straffen vervangen konden worden door andere minder zware prestaties. B.v. door het geven van giften voor de bouw van een kerk of het doen van een bedevaart. Maar met alle felheid keert hij zich tegen de aflaathandel zoals die ook in zijn omgeving toen in praktijk werd gebracht! Want geen enkele sterveling, ook de paus niet, had naar zijn innige overtuiging de bevoegdheid eeuwige straffen kwijt te schelden. En allerminst tegen betaling. Niemand, ook paus of priester niet, had macht de poorten des hemels te openen of te sluiten. Geen enkel menskind had enige beschikking over de zaligheid of verdoemenis der mensen. De macht van paus en priesters over de zielen bleef beperkt tot dit leven. Ze konden alleen tijdelijke straffen opleggen en kwijtschelden. Ten aanzien van de eeuwige zaligheid van de schapen der kudde kon ook de paus, zoals deze officieel ook deemoedig verklaarde niet meer doen dan bidden. En het ergste wat in dit opzicht in de kerk geschied kon was dit, dat de zaligheid der mensen een handelsartikel werd. Ja, dat zelfs in zo'n mate, dat men die op bepaalde dagen en in bepaalde omstandigheden tegen „verlaagde prijzen” beschikbaar stelde en er zo „uitverkoop” hield!

Tegen deze misstand, deze goddeloosheid ging Luther te keer! Hij geloofde daarbij, dat men dit dodelijk gevaarlijke kwaad alleen maar bij de kerkelijke leiding behoefde te ontmaskeren! Allen zouden het schandelijke daarvan dan onmiddellijk inzien. En de kerkelijke instanties zouden er met één slag resoluut een eind aan maken. Zijn persoon en positie waren daarbij van geen betekenis. Hij was de man die toevallig het eerst de brand had ontdekt en daarom de alarmklok luidde. In de brief aan zijn bisschop, die ik zoeven noemde, schrijft hij, dat hij in de overtuiging leeft zijn doorluchtige bisschop een geringe dienst bewezen te hebben door hem op dit kwaad opmerkzaam te hebben gemaakt. Hij verwacht in 't geheel niet, dat men zich met zijn persoon zou bezig houden. Hij was immers niet meer dan een mannetje dat de brand meldde. En met spanning wachtte hij af wat de bisschop zou doen om het kwaad te weerstaan.

* * *

Zie, in deze houding schreef Luther zijn stellingen van 31 oktober 1517.

Als heldere bazuinstoten klonken ze door Duitsland, ja, geheel West-Europa.

Wanneer Jezus Christus zegt: doet boete — zo luidde het — dan wil Hij, dat het ganse leven der gelovigen één doorlopende boete, zal zijn.

Dit woord van onze Heiland kan niet betrekking hebben op de sacramentele boete dat is op biecht en boetedoening, welke tot de macht van de priester behoort.

Het gaat in dat woord van onze Heiland evenwel ook niet alleen om een innerlijke boete. Want er is geen innerlijke boete, indien ze zich niet ook naar buiten openbaart, namelijk in velerlei doding van het vlees.

Daarom houdt de boete zo lang aan als het mishagen van de mens jegens zichzelf, duurt. Dat wil zeggen: ze blijft voortduren tot aan de ingang in het eeuwig koninkrijk.

En in onlosmakelijk verband met de afwijzing van de door hem in Gods naam vervloekte aflat predikte Luther dan het evangelie van vrije genade voor goddelozen en zondaren. Die prediking moest volle, vrije doortocht hebben in de kerk!

Het ging Luther er dus om, dat in de kerk weer met ongebroken kracht zou gepredikt worden, dat Jezus Christus is gekomen om zondaren als zondaren te verlossen. En dat God om Christus wil goddelozen als goddelozen rechtvaardigt.

Het ging Luther er om, dat overal zou uitgeroepen worden, dat mensenkinderen om voorwerp van Gods genade te worden, niets hoeven te doen, te betalen, te ervaren, te hebben. Dat ze tegenover die in het evangelie verkondigde genade niets hoeven te „doen”, dan te bezwijken voor Gods liefde, te geloven in Gods barmhartigheid, omdat ze het niet durven niet-geloven.

Het ging Luther er om, dat aan beangstigde zielen weer blijde zou worden voorgehouden, dat de verlossing, de volkomen verlossing gelegen is in het zo maar kinderlijk aanvaarden van het evangelie dat God overal in de wereld gepredikt wil hebben. En dat allen die het Evangelie horen alleen dan verloren gaan als ze dat Evangelie niet zo maar aanvaarden.

Het ging Luther er om, dat men overal zou verstaan, dat God zijn genade — de vergeving der zonden en het eeuwige leven — alleen in het woord van het Evangelie, de belofte der zaligheid naar de mensen toedraagt. En dat men die daarom alleen daarin kan ontvangen en bezitten.

Zie, dit was het begin van de reformatie.

En dat was en bleef ook het hart ervan.

Dat terugroepen tot het Evangelie is het ook wat een reformatie pas echt tot reformatie maakt. We moeten zuinig zijn op dat grote woord.

Van het antwoord dat de paus op Luthers evangelisch alarmgeroep geven zou hing nu de gang van de geschiedenis der kerk, ja van heel de wereldgeschiedenis gedurende vele eeuwen af!

We weten het, dat antwoord is verschrikkelijk, verbijsterend, geweest. Uiteindelijk heeft de paus Luther vergeleken met het zwijn waarvan ps. 80 spreekt. Het zwijn, dat de wijngaard des Heren had verwoest. En de paus heeft dat „zwijn” vervloekt.

Maar wie het Evangelie liefhebben en er alle heil in hebben gevonden, stemmen met Luther in, als hij na vele jaren bij de terugblik op de tijd waarin deze ontzaglijke beslissingen vielen uitroept: **Damals war ich die Kirche.** —

Toen was ik de kerk.

C. V.

uw God, de Heilige Israëls, uw Heiland”. Jes. 43 : 2.

Onder de heiligheid Gods hebben we te verstaan de vlekkeloze zuiverheid en reinheid, die als een verterend vuur brandt tegen alle onheiligheid, onreinheid, zonde. Maar voor het volk des HEREN, wiens zonde bedekt is en wiens ongerechtigheid vergeven is, is de heilige God een fontein van heil en een bron van leven.

In het Nieuwe Testament wordt God niet zo vaak heilig genoemd als in het Oude. In het hogepriesterlijk gebed zegt de Here Jezus: „Ik kom tot U, Heilige Vader, bewaar ze in uw naam, die Gij mij gegeven hebt, opdat ze één zijn gelijk als wij”. Petrus schrijft: „Maar gelijk Hij die u geroepen heeft heilig is, zo wordt ook gijzelf heilig in al uw wandel, daarom dat er geschreven is: Zijt heilig, want Ik ben heilig”. I Petr. 1 : 15, 16.

In het boek der Openbaring van Johannes, waar aan de apostel om zo te zeggen een blik in de hemel gegund wordt, is meermalen sprake van de Heiligheid Gods. De vier dieren uit Openb. 4 hebben dag noch nacht rust, zeggende: „Heilig, heilig, heilig is de Here God, de Almachtige, die was en die is en die komen zal”.

In Jezus Christus, Gods eniggeboren Zoon, komt de Heilige God woning maken onder zijn volk. Hij is ontvangen van de Heilige Geest. Matth. 1 : 20. In Hem is de profetie van Jesaja 7 : 14 vervuld: „Zie, de maagd zal zwanger worden en een zoon baren en gij zult zijn Naam heten Immanuël, dat is, overgezet zijnde: God met ons”. Matth. 1 : 23.

In Lukas 1 : 35 wordt Hij genoemd: Het Heilige, dat uit Maria zal geboren worden en Gods Zoon zal genaamd worden. Als Hij het werk van de duivel gaat breken en daemoneen uitdrijft dan wordt Hij door hen erkend. Een van hen zegt: „Laat af, wat hebben wij met u te doen, gij Jezus Nazarener? Zijt gij gekomen om ons te verderven? Ik ken u wie gij zijt, namelijk de Heilige Gods”. Marc. 1 : 24. Voorts is de Heilige God onder zijn volk door de Heilige Geest. Wat is dat wonderlijk groot. Ik herhaal wat ik schreef in het no van 7 juni: „Hij, de Heilige, wil wonen bij en werken in zondige, zwakke, gebrekkige schepselen, die alleen maar verdiend hebben Gods toorn en vervloeking. Wat moet de Heilige Geest een oneindig geduld met ons hebben! Wij van onze kant plegen gedurig verzet, zijn geneigd de Geest te bedroeven, te weerstaan, uit te blussen. We leven van nature liever naar het vlees dan naar de Geest, zijn naar onze verdorvenheid meer „beestelijke” dan Geestelijke mensen. Wat moeten wij ons vaak schamen over onze liefdeloosheid, die wij betonen tegenover de liefde van de Geest. En wat mogen we dankbaar zijn, dat de Heilige Geest met zijn almachtige kracht ons gegeven is om onze zwakheid en gebrek te overwinnen”.

Maar niet alleen van de heiligheid Gods, des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes wordt in de Schrift gesproken. Doch ook worden mensen „heiligen” genoemd. Het schijnt soms wel of dat maar niet tot de gemeente wil doordringen. We zouden vreemd opkijken als een dominee de gemeente eens aansprak als: „Geliefde heiligen”. Of als een collecte voor arme broeders en zusters werd aangekondigd of aanbevolen met deze woorden: „Laat ons blijmoedig geven voor de heiligen te X”. Als op de catechisatie wordt gevraagd of er ook heiligen zijn, dan zullen de meeste catechisanten wel reageren met een overtuigd: „Neen, heiligen zijn er niet”. Hoe komt dat toch?

Wel dat komt, omdat we nog altijd met roomse resten zitten. Want het is een roomse gedachte om bij heiligen te denken aan heel aparte mensen, die vrijwel volmaakt zijn. Het zit ons nog maar in de gedachten, dat heiligen heel bijzondere mensen zijn, die topprestaties leveren in deugdzaamheid. Verder denken we bij heiligen aan mensen, die zich uit het leven terugtrekken in klooster of cel om in „heilig eenzaam met God gemeenzaam” te leven. Er zit in het ons gewone begrip heiligheid iets van: apartigheid, afgescheidenheid, afzondering.

De Bijbel spreekt anders over heiligen. Ik laat nu rusten dat er ook sprake is van heilige plaatsen en heilige tijden en heilige voorwerpen. Deze worden heilig genoemd,

Heiligheid

Het is niet gemakkelijk onder woorden te brengen wat met heilig, heiligen en heiligheid wordt bedoeld. Als het ons niet gevraagd wordt weten we het wel (naar we menen), maar als het ons wordt gevraagd valt een antwoord ons niet gemakkelijk. Toch kan het z'n nut hebben eens over heiligheid en verwante woorden na te denken, want ze komen in de Bijbel zeer vaak voor.

Wanneer we in de Bijbel thuis zijn verstaan we wel, dat God alleen in de volstreekte zin van het woord heilig is. Maar wat wordt daarmee gezegd als God de Heilige wordt genoemd? Mogelijk denken de lezers, dat geleerde mensen wel weten waar dat woord heilig vandaan komt en wat het oorspronkelijk precies betekent. Maar dat valt niet mee. Want de geleerden zijn het er gans niet over eens. De een zegt: De grondbetekenis van heilig is glans, straling, heerlijkheid. Neen zegt een ander: De wortelbetekenis is scheiden, afzonderen, apart zetten. En een derde is van mening, dat de oorspronkelijke betekenis is te zoeken in volheid van leven. Ik kan niet zeggen, dat dit ons zoveel verder brengt.

De eerste keer, dat we het woord heilig in de Bijbel tegenkomen, is in Ex. 3 : 5. Als Mozes de kudde van z'n schoonvader hoedt in de buurt van de berg Horeb ziet hij een wonderlijk verschijnsel. Een braambos stond in lichte laaie en verteerde toch niet. Zó verscheen de Engel des HEREN aan Mozes.

Mozes wordt door dat wonderlijke verschijnsel aangetrokken. Hij wil zien, waarom het braambos niet verbrandt. Maar als hij dichtbij is gekomen hoort hij de stem des HEREN: „Nader hier niet toe; trek uw schoenen uit van uw voeten, want de plaats waarop gij staat is heilig land”. Waarom wordt die plaats heilig genoemd? Niet omdat het zand van de woestijn daar anders was dan elders. Maar omdat de HERE daar verscheen. Heilig was die plaats, omdat de Heilige God zich daar openbaarde. Voor de heilige God heeft een zondig mens de schoenen van de voeten te doen, d.w.z. tot Hem kan een mens alleen maar naderen met vrees en beven.

We kennen allen het roepingsvisioen van Jesaja 6. Hij ziet „de HERE, zittende op een

hoge en verheven troon, en zijn zomen vervullende de tempel. De serafs stonden boven Hem; een iegelijk had zes vleugelen: met twee bedekte ieder zijn aangezicht, en met twee bedekte hij z'n voeten en met twee vloog hij. En de één riep tot de ander en zeide: Heilig, heilig, heilig is de HERE der heirscharen, de ganse aarde is van zijn heerlijkheid vol”. Dan trillen de deurposten en wordt de tempel vervuld met rook. En dan zegt Jesaja: „Wee mij, want ik verga, dewijl ik een man van onreine lippen ben, en woon in het midden van een volk dat onrein van lippen is; want mijn ogen hebben de Koning, de HERE der heirscharen gezien”.

Daaruit kunnen we opmaken, dat heilig wil zeggen: verheven, heerlijk, groots. Maar ook ligt er in, dat voor de Heilige God geen zondaar kan bestaan. Heiligheid staat blijkbaar tegenover onreinheid, zonde, misdaad. Eerst als een seraf met een gloeiende kool van het altaar de mond van Jesaja heeft aangeraakt en zo de misdaad heeft doen wijken en de zonde verzoend, kan Jesaja voor de heiligheid des HEREN bestaan.

God alleen is Heilig uit Zichzelf en in Zichzelf. Alles en allen, die ook heilig kunnen genoemd worden, ontleen die heiligheid aan God. Omdat ze tot de heilige God in zekere betrekking worden gesteld. Maar in de volle zin van het woord is alleen God heilig. En in zijn heiligheid is Hij voor zondaren een verterend vuur. Zoals we lezen in Jesaja 10 : 17: „Want het Licht Israëls zal tot een vuur zijn en zijn Heilige tot een vlam, welke in brand steken en verteren zal zijn doornen en zijn distelen op één dag”.

Maar diezelfde heilige God, die voor zondaren een verterend vuur is, is in het midden van zijn volk, dat Hij verkoren heeft, een bron van heil en zegen. Zo staat het in Hosea 11 : 9: „Ik zal de hittigheid mijns toorns niet uitvoeren, Ik zal niet wederkeren om Efraïm te verderven; want Ik ben God en geen mens, de Heilige in het midden van u”. Jesaja noemt God de „Heilige Israëls” en als zodanig is Hij de beschermer en redder van zijn volk: „Vrees niet gij wormpje Jakobs, gij volkje Israëls. Ik help u, spreekt de HERE, en uw Verlosser is de Heilige Israëls”. 41 : 14. Op een andere plaats lezen we: „Wanneer gij zult gaan door het water, Ik zal bij u zijn, en door de rivieren, zij zullen u niet overstroomden; wanneer gij door het vuur zult gaan, zult gij niet verbranden en de vlam zal u niet aansteken. Want Ik ben de HERE

Stralingsgevaaren

omdat ze door God apart gezet zijn voor Zijn dienst. Maar ik heb het nu over personen, mensen. Uit het begin van Paulus' brieven kunnen we zien, dat Paulus z'n brieven schrijft aan de heiligen te Rome en Korinthe enz. Hij collecteert voor de heiligen, die te Jeruzalem wonen. Rom. 15 : 26. De brieven van Paulus zijn vol van teksten, waar de leden van de Kerk heiligen worden genoemd. Eén tekst wil ik nog daaruit noemen : „Gelijk Hij ons uitverkoren heeft in Hem voor de grondlegging der wereld, opdat wij zouden heilig en onberispelijk zijn voor Hem in de liefde”. Ef. 1 : 4. Daarbij sluit Paulus zich aan bij de taal van het Oude Testament. Ook daar is — bijv. in de psalmen — herhaaldelijk sprake van heiligen. Ieder kan dit gemakkelijk naslaan in een Concordantie, die eigenlijk in geen gezin moest ontbreken.

Daar is veel strijd geweest over de betekenis van het woord heilig. Naar mijn mening kunnen we het eenvoudig zó zeggen : Heilig is de gemeente en heilig zijn de gelovigen en hun kinderen, omdat ze bij de Heilige God behoren. Hij heeft op hen beslag gelegd om zo te zeggen. We kunnen ook zeggen : Omdat ze bij Jezus Christus behoren en van Hem zijn. We zijn niet heilig van nature, maar we zijn heilig in Christus. Dat geldt niet alleen van de gelovigen, maar ook van al hun kinderen. Dat belijden gelovige ouders bij de doop van hun kindje. De eerste doopvraag, die een bevestigend antwoord verwacht luidt immers als volgt : „Eerstelijk, hoewel onze kinderen in zonden ontvangen en geboren zijn en daarom aan allerlei ellendigheid, ja aan de verdoemenis zelf onderworpen, of gij niet bekent, dat zij in Christus geheiligd zijn, en daarom, als lidmaten zijner gemeente, behoren gedoopt te wezen?”

Van een gemengd huwelijk, waarvan de man gelovig is en de vrouw ongelovig, of omgekeerd, zegt Paulus : „De ongelovige man is geheiligd door de vrouw en de ongelovige vrouw geheiligd door de man. Want anders waren uw kinderen onrein, maar nu zijn zij heilig”. I Cor. 7 : 14.

Heilig zijn wil zeggen : opgenomen zijn in het verbond, dat de heilige God in Christus met zijn volk heeft opgericht. De leden van dat volk staan onder Gods genade, zijn kinderen des verbonds of kinderen des koninkrijks. Dat kan al het water van de zee niet afwassen. Ook al achten ze later het bloed van Christus onrein.

En omdat ze in Christus geheiligd zijn, dáárom hebben ze als heiligen in deze wereld te wandelen. Dat wil niet zeggen, dat ze top-prestaties moeten leveren en zich in een klooster moeten trekken of in een bijzondere dienst zich aan God moeten wijden. Maar met lichaam en ziel, die het eigendom van Jezus Christus zijn, mogen en moeten ze de heilige God dienen. Ze mogen en moeten zich Hem toewijden, omdat Hij hen Zich toegewijd heeft. Terwijl ik dit schrijf komt mij een woord van Luther onder ogen : „Een schoenmaker, een smid, een boer, zij hebben hun eigen ambt en werk, en toch zijn zij allen op gelijke wijze gewijde priesters, en bisschoppen, en ieder moet met zijn ambt en werk voor de anderen nuttig en dienstbaar zijn, zodat velerlei werk toch op de éne gemeenschap gericht is, nl. om lichaam en ziel te verzorgen zoals de ledematen van het lichaam alle elkander dienen”. We zullen leven in de gemeenschap der heiligen, als heiligen, op de plaats en in het beroep dat de HERE ons gaf.

Heiligheid betekent niet : zich terugtrekken uit het gewone leven. Het betekent wel : zich onbesmet bewaren van de wereld, die in de macht van de boze ligt. Maar positief wil het zeggen, dat we ons geven aan de Here en zijn dienst. „Maar nu, van de zonde vrijgemaakt zijnde, en Gode dienstbaar gemaakt zijnde, hebt gij uw vrucht tot heiligmaking en het einde het eeuwige leven”. Rom. 6 : 22.

H. J. JAGER.

EERVOLLE BENOEMING

De redacteur van ons blad Dr J. Bosch, werd dezer dagen benoemd tot lid van de Maatschappij voor Nederlandse Letterkunde.

Met deze eervolle benoeming wensen redactie, medewerkers en lezers hem van harte geluk.

Er zijn atomen die star zichzelf blijven en er zijn atomen die langzaam of vlug afbrokkelen totdat ze ook een starre vorm hebben gekregen. Dat afbrokkelen gebeurt onder uitzending van radioactieve stralingen. Deze stralen heeft madame Curie onderzocht en toen vond ze het radium dat deze stralen uitzond. Radium is één van de stoffen die afbrokkelen.

Bij kernsplitsing ontstaan een aantal brokstukken. Deze brokstukken zijn meestal onstabiele atomen, die afbrokkelen onder uitzending van radioactieve stralingen totdat er stabiele atomen zijn ontstaan.

De kernsplitsing ontstaat door een beschieting van de kern met neutronen. Nu zijn er stoffen die onder invloed van zulk een neutronen-bombardement niet splitsen maar wel een onstabiele opbouw krijgen en dan ook gaan afbrokkelen onder uitzending van radioactieve stralingen.

Atombommen en kerncentrales maken dus onstabiele atomen die radioactief zijn. De radioactieve deeltjes van een atombom-ontploffing worden hoog in de lucht verspreid en dalen slechts langzaam neer. Bij bepaalde weersomstandigheden kan men 12 tot 20 dagen na een ontploffing in de Stille Oceaan in de nederlandse sloten een geringe verhoging van de radioactiviteit meten. Na 4 dagen kan men soms een proef in de Nevada registreren en na 8 tot 14 dagen een russische proef in Siberië. Deze verhoging is echter zo gering dat alleen nauwkeurige instrumenten hiervoor aanwijzingen geven.

Hoe langer het duurt voor dat de radioactieve deeltjes op de aardbodem terecht komen, hoe beter. Een groot deel van de snel afbrokkelende atomen zijn dan reeds bij het neerkomen stabiel geworden en zenden geen radioactieve stralen meer uit. Er zijn echter bepaalde atomen die jarenlang, sommigen zelfs vele eeuwenlang radioactief blijven.

De radioactieve deeltjes van atombommen komen voornamelijk via het regenwater op het aardoppervlak terecht. Via bladgroenten en via gras-melk-vlees kan ook de mens inwendig worden besmet. Het grootste gevaar treedt waarschijnlijk op indien de radioactieve deeltjes in die delen van het lichaam worden opgenomen, waar ze jarenlang blijven en intussen steeds maar door hun straling in het lichaam uitzenden, bijvoorbeeld indien radioactieve strontium-deeltjes in het bot worden opgenomen.

De verhoging van de radioactiviteit tengevolge van de uitgevoerde atombomexplosies is evenwel nog gering. Maar wat gaat er op den duur gebeuren? Het is daarom dat Amerika de „schone” atombom in het vooruitzicht stelt, die bij ontploffing geen radioactieve deeltjes in een grote wolk achterlaat.

Het tweede vraagstuk dat zich voordoet is dat van het radioactieve afvalproduct van kerncentrales. Hoe men deze radioactiviteit de baas moet worden is een van de moeilijke vraagstukken die het bouwen van kerncentrales met zich meebrengt. Twee methodes past men daarbij toe : concentreren en controleren heet de ene methode, waarbij men aan opslag van de gevaarlijkste deeltjes denkt ; verdunnen en verspreiden is de andere methode waarbij men denkt aan verdunde lozing in diep oceaanwater. Men geeft echter niets vrij, indien geen zekerheid bestaat dat alle gevaren zijn bezworen.

Welke gevolgen heeft radioactieve straling bij de mens? Een zeer sterke bestraling geeft direct aanleiding tot verschillende stralingsziekten, maar deze ziekten zullen slechts aan enkele slachtoffers overkomen, zoals men bij een stoommachine wel eens brandwonden kan oplopen. Het gaat meer om de gevolgen van een langdurige geringe bestraling. Tengevolge van langdurige bestraling zijn er gezwellen gekonstateerd in het bot of in de schildklier. Bloedarmoede ontstaat. De bloedvormende organen zijn bijzonder gevoelig voor een te hoge stralingsdosis. Ook kan men afwijkingen bij het nageslacht verwachten als de voortplantingsorganen worden bestraald.

Veel gegevens over deze gevolgen bestaan nog niet ; wel is alle aandacht op deze problemen gericht. Daarbij moet men niet vergeten dat het meer gaat om een extra dosis radioactieve straling dan om een nieuwe gevaarlijke en geheimzinnige bedreiging. Er

bestaat immers reeds eeuwen de natuurlijke radioactieve straling van de aardbodem en de straling van de zon. De warmtestraling van de zon is waarschijnlijk afkomstig van kernenergie, zodat met het licht en de warmte ook radioactiviteit ons van de zon bereikt. Ook is er de medische roentgenbestraling, die weliswaar niet geheel gelijk is aan de radioactieve bestraling, maar die dezelfde gevolgen kan hebben.

Om nu een inzicht te krijgen in de omvang van de gevaren door radioactieve straling tengevolge van atombommen, moet men bedenken dat deze proeven nog geruime tijd door kunnen gaan alvorens evenveel straling wordt ondervonden als men thans ondervindt tengevolge van de doorlichting. Plaatselijk echter kan de radioactiviteit worden opgehoopt zodat dan grotere gevaren ontstaan. Zo kan de radioactieve stof worden verzameld in het plankton van de oceaan, daarna in de visetende mens. Zo schijnt Japan door zijn ligging en door zijn visserij in de Stille Oceaan gevaarlijker te zijn dan andere landen.

Nog zijn de gevaren gering, maar voor de toekomst moet men voor verschillende problemen een oplossing vinden, want anders is het te vrezen, dat de mensen wel degelijk last zullen gaan ondervinden van de som van al deze stralingen : de natuurlijke radioactieve straling, roentgenstraling, andere medische bestraling, straling door allerlei technische uitvindingen en bovendien radioactieve straling van atombomwolken en kerncentrale-afval-producten.

J. STELLINGWERFF.

KERKELIJKE HUWELIJSBEVESTIGING

Het huwelijk is een inzetting Gods, die Hem behaagt. En het is voor de kerk des Heeren van grote betekenis, als de huwelijken in den Heere gesloten worden, en als man en vrouw, die elkander voor Gods aangezicht (immers voor de overheid als dienaars van God) trouw hebben beloofd, begeren hun huwelijk in de naam van God te beginnen en zalig tot Zijn lof te voleindigen.

Dat jonge mensen, die ten huwelijk gaan, daarover in het midden der gemeente Gods zegen vragen, is dan ook alleszins betamelijk. En dat heel de gemeente daarin hartelijk meeleeft, is geheel naar de Schrift : verblijdt u met de blijden!

Maar, hoe gewichtig deze inzetting Gods moge zijn, ook in haar betekenis voor de kerk des Heeren, daarmee is nog niet gezegd, dat het huwelijk van een broeder en zuster der gemeente ambtelijke bekrachtiging en kerkelijke sanctie nodig heeft. En dat er dan eerst ten volle van een christelijk huwelijk sprake kan zijn, als een dienaar des Woords in het midden der gemeente dat huwelijk openlijk bevestigt heeft.

Dat zou dan alleen het geval zijn, als de Heere hier aan Zijn kerk een taak en opdracht gegeven had. Maar in de Heilige Schrift ontbreekt alle aanwijzing daartoe. Onder Israël werd het huwelijk in de kring van de familie gesloten, zonder dat men daarbij voor den priester in het heiligdom verscheen. En in het Nieuwe Testament lezen we nergens, dat de opzieners van de gemeente daarbij een ambtelijke functie hadden.

De kerk moet altijd zeer voorzichtig zijn, om dingen aan zich te trekken, waartoe ze niet van Christus' wege geroepen wordt.

Als een broeder en zuster der gemeente elkander trouw hebben beloofd en hun trouwbeloften voor den ambtenaar van de burgerlijke stand als voor Gods aangezicht hebben uitgesproken, dan is het huwelijk voltrokken. Ze zijn voor den HEERE getrouwd.

Des zondags kan dan openlijke voorbede voor het bruidspaar of voor het echtpaar geschieden. Heel de gemeente leeft mee. En de herder der gemeente kan op de trouwdag in de familiekring zijn pastoraal bezoek brengen, en zijn meelevens betonen.

En zo kan alles in goede orde en in de vrede des HEEREN geschieden, zonder het decorum van een kerkelijke plechtigheid.

B. TELDER.

En nu de mens zelf.....

Klaas J. Popma: „De zonde van an der Kindere“
Uitg. N.V. Zomer & Keuning, 1952.
Prijs f 5.40. Nog verkrijgbaar.

I: De tijden veranderen....

Hoe verandert de wereld?

Laat ons vooropstellen dat de wereld verandert, en heel snel verandert.

Nemen wij daartoe slechts het leven zoals het zich heeft voortbewogen binnen wat wij onze gereformeerde kring noemen of genoemd hebben.

Neem eens de jaartallen 1917—1927—1937—1947—1957.

Ouderen onder ons kunnen aan de hand van deze jaartallen in eigen persoonlijk leven hun verschillende belevenissen en veranderde opvattingen nagaan, en steeds weer verbaasd staan over de afwisseling in eigen leven, tenminste wanneer ze de kunst verstaan om de weg die ze bewandeld hebben eerlijk te overzien en te bepeinen. Maar ook in het publieke leven is de afwisseling groot, en geven reeds enige feiten ons te verstaan hoe dynamisch niet alleen deze tijd is, maar ook de tijd waaruit ze is voortgekomen.

In het jaar 1917 leeft Abraham Kuyper nog. Hij houdt Vrijdag 23 November op de twintigste buitengewone Deputatenvergadering der Anti-Revolutionaire Partij zijn laatste Deputatenrede „De Kleyne Luyden“. Het is in sterke mate een terugblik op zijn levenswerk, met aan het slot die onvergetelijke woorden die ik niet kan nalaten hier weer te geven: „De kleyne luyden te bezielen is steeds mijn streven geweest. Blijve het van God uitgaan, daarom steeds ons onveranderlijk bedoelen. Al verdonkerde het opnieuw, 't kan immers uit genade steeds weer onder ons opkomen. Meer dan een eeuw lang herkende men ons nauwelijks meer, en scheen aard en innerlijke aandrift bij ons weggescholden. Toch trad de hogere zin, toen God in ons sprak, weer tevoorschijn. Laat daarom nimmer de wanhoop u verschrikken. Wat ook onder ons inzinke, onze God zal ons steeds weer terugroepen naar wat door lafheid en geestesverflauwing te loor ging. En daarom zij 't u door uw straks verscheidenden Voorzitter, als de vurigste bede uit zijn hart, toegeroepen: „Blijft Mannen-broeders, de kleyne luyden, maar blijft, om 't te kunnen zijn, steeds groot in uw God“.

Opgemerkt dient te worden in dit verband dat Kuyper echter niet met een terugblik is geëindigd, maar met een vooruitziende profetie van grote waarde. Van zijn hand is nog een Deputatenrede afkomstig „Wat nu?“, die echter op de Deputatenvergadering van 2 Mei 1918 niet meer door hem maar door de heer A. W. F. Idenburg is voorgelezen. Hierin wijst Kuyper met zekere hand aan wat, na de beëindiging van de Schoolstrijd, het nieuwe vraagstuk zal zijn, dat beslissend is in de politiek: de Sociale kwestie.

Het is niet onze taak om hier verder op in te gaan, maar hoe heeft Kuyper zijn tijd ook in dezen als weinigen verstaan, al was het zijn volgelingen niet geschonken aan zijn laatste oproep voldoende gehoor te geven.

In het jaar 1927 hebben de Gereformeerde Kerken het Assen-drama juist achter de rug, althans in formele zin. Geelkerken, Buskes en diverse andere jongeren is en blijft de weg naar de kansel ontzegd. Ze hadden confessioneel beslist geen gelijk, maar eens zal de historicus de vraag hebben te beantwoorden, in hoeverre de Synodale machinatie ook toen minder gelukkig is geweest met haar regeling der zaken op hoog niveau. Daarnaast valt op te merken dat K. S. in die jaren zich zijn eerste definitieve vijanden maakt met zijn perswerk. Dr. J. G. Geelkerken, Dr. J. G. Ubbink en Ds. J. L. Jaspers gaan achtereenvolgens door onder het gericht van zijn pen. Maar ook maakt K. S. in die jaren zijn eerste leerlingen en volgelingen, welke twee wij ook hier steeds goed hebben te onderscheiden! Colijn staat in die jaren internationaal op een hoogtepunt. Zijn stem krijgt in de Volkenbondskringen steeds meer gezag.

In het jaar 1937 beleeft Colijn zijn nationale hoogtepunt. Nadat hij grote winst heeft

geboekt bij de verkiezingen, kiest een rechts kabinet onder zijn leiding zee, eigenlijk vooral omdat men hem wilde behouden als kapitein, een wenselijkheid die vooral binnen Anti-Revolutionaire en Liberale kring als politieke waarheid van de dag werd aanvaard, en waarvan Colijn zelf in de eerste plaats overtuigd was. Kerkelijk is het intussen niet gelukt om na de afscheiding van het z.g. „Hersteld Verband“ de onderlinge vrede te bewaren. Het lijkt erop alsof de liquidatie van de Geelkerken-affaire slechts heeft gediend om ruimte te maken voor zaken die weliswaar niet zo fundamenteel waren als die Dr. Geelkerken aan de orde stelde, maar toch structureel gezien integraal te maken hadden met de vereniging van 1892. Voor velen is K. S. de profeet geworden, voor anderen is hij iemand die in het klimaat der rustige gereformeerde kerken moeilijk te verdragen valt.

In het jaar 1947 is K. S. op strikt kerkelijk gebied de enige leider van zeer groot formaat gebleken, die in alles eigen weg gaat. Wat Karl Barth reeds twintig jaar geleden had gedaan, doet hij thans, geleerd door bittere ervaring: hij wantrouwt alle bestaande Christelijke organisaties en verlaat ze. Anders dan Karl Barth blijft hij echter het recht en de plicht van Christelijke organisaties erkennen, en blijft wat dat aangaat volbloed Kuyperiaan. In de grote lijn bezien stuwt K. S. meer naar het verlaten van de oude verbanden dan naar het oprichten van nieuwe in zijn kring, al willen deze nieuwe organisaties in zijn koers varen. Het verlaten kerkverband staat onder het wekelijks geschutvuur van K. S. In de politiek staan de oude Kuyperianen onder leiding van de heer J. Schouten in oppositie tegenover overspelige ministers, aan wie zij overgave van grondgebied van het Koninkrijk in Indië verwijten.

In het jaar 1957 is K. S. reeds weer enige jaren heengegaan, en is de heer J. Schouten uit de A.R.-partijleiding getreden. De A.R.-Partij neemt deel aan een Kabinet onder leiding van de heer Drees, aan wie zij vroeger revolutie (1918, 1933) en daarna overspeligheid van beleid inzake Indië hebben verweeten. Deelname aan het Kabinet, ondanks de oppositie van figuren als Gerbrandy, Mekkes en Zuidema. De Vrijgemaakten, niettegenstaande hun frappante eenheid inzake de daad der „Vrijmaking“ van het oude Kerkverband, ondanks ook de nauwkeurige, wekelijkse motivering daartoe van de zijde van hun leider K.S., staan, na jarenlang gecritiseerd en afgewezen te hebben — een steeds noodzakelijke taak — voor de zware opdracht, een positieve bijdrage te leveren op theologisch, politiek, sociaal-economisch en wetenschappelijk gebied. Van de vervulling daarvan is nog niet veel te zien. Bovendien begint zich onder hen de echte, de door Greijdanus en Schilder toegejuichte pluriformiteit te openbaren, hetgeen allicht tot bepaalde spanningen aanleiding geven kan.

Al met al, het eens onder Kuyper zo verbonden en strijdend gereformeerde volk is ver uiteen gegroeid. Het is thans een zeer kleine groep die tussen de beide kerkelijke formaties ook maar het gesprek onderhoudt. Het valt op dat diverse kerkelijke leiders dat gesprek niet alleen weigeren, maar ook zeer ongepast achten anders dan via een elkaar de les lezen in de pers. Binnen onze kerken is er heel wat minder verzekerdheid dan een tien jaar geleden, en het besef is groeiend dat er binnen het vrijgemaakte kamp aan beide zijden voorzichtigheid geboden is, en dat naast ophelderende polemiek ook bezinning hoog nodig is.

Dat zijn enkele facta van ons kerkelijk en politiek leven en verleden gedurende de laatste veertig jaar, dat wil zeggen, binnen nog geen halve eeuw! Dat alles overziende kan men deze feiten **vanzelfsprekend** vinden. Men kan ook het gebeuren dat men zelf meemaakt steeds als alles beslissend achten. Moeilijker is mede uit dat alles de gang van

KRITISCHE KRABBELS

VERGETEN TE ETEN!

Zondagmorgen.

Rust rondom.

Kerktijd.

„Kom, vrouw, dan gaan we maar weer eens zien, wat hij er vanmorgen van gebakken heeft“. Rustig, waardig en zeker zette onze keurmeester zich neer op zijn plaatsje. Nu het moet tot zijn eer gezegd worden, er waren wel slomere figuren te ontdekken. Hij verbeuzelde zijn tijd werkelijk niet. Niets ontging aan zijn speurdersoog. Voortdurend was hij met de preek (pardon, het baksel) bezig. Vele werkzaamheden werden verricht. Nauwkeurig werd de maat genomen. De verhouding der onderdelen werd gewikt en gewogen. Zeer belangrijk was, of in het baksel een centrale gedachte tot uitdrukking kwam. Geur en kleur werden niet verwaarloosd. Bleek, dat op een juiste, maar tegelijkertijd bescheiden wijze, ingrediënten van andere beroemde bakkers waren verwerkt, dan betekende dit een plusteken. Het was onze controleur aan te zien, dat hij hart voor zijn werk had. Tevens dat het keuren van dit baksel hem niet zwaar viel. Ha, ha, neen, dan had hij van andere grootmeesters wel moeilijker werkstukken te verwerken gekregen. Stukken, waaraan met één oogopslag te zien was, dat zij in de prijzen vielen. Altijd prijs, in elk geval premie. Zeer belangrijk was, of het baksel hoog genoeg gerezen was. Hem zeiden vele keurmeesters al te snel: te hoog. Het was niet gauw te hoog.

Ja, en hoe is het mogelijk, dat wij dit punt nu nog haast zouden vergeten: de lijn in het baksel. Een goed baksel is een harmonisch lijnenspel met diepte. Het gezicht van onze keurmeester werd bijna spits, in elk geval kwam er een slimme trek op. Slim is het tegengestelde van onnozelen. Slim is niet hetzelfde als wijs. Even kneep hij zijn ogen toe, om zo tussen de oogharen doorglurend te kunnen beoordelen, of er genoeg diepte in zat.

De keurtijd liep ten einde. Het rapport moest worden opgemaakt. Oordeel: niet veel bijzonders. Het geheel een grote teleurstelling. Slotconclusie: niets aan gehad. Hij vergiste zich echter: hij had er niets van gehad. Hij was moe van alles en nog wat, maar had het belangrijkste vergeten: te eten.

Resultaat: een moe hoofd;
een hongerige maag;
een koud hart.

FRATER.

vandaag op te maken, en de feiten recht doende, een grote lijn te ontdekken, waardoor wij noch binnen noch rondom eigen kring opnieuw verrast worden door gebeurtenissen waarvan ons kerkvolk en de jeugd vooral versteld staat.

Op één ding zou ik in dit verband nog willen wijzen. Het gereformeerde volk ziet heel erg op naar zijn leiders. Wanneer iemand opmerkt dat het gereformeerde volk die leiders echter vaak meer beoordeeld heeft en nog beoordeelt naar hun naam en uiterlijke daden, dan dat het kritisch toeziet op de achtergronden van wat de leiders bezielt, dan erken ik dat, maar ook die houding geeft toch weer dat het gereformeerde volk zich bijzonder verbonden gevoelt aan het woord van zijn leiders. Gaan wij nu de door ons genoemde jaartallen na, dan blijkt echter dat het gereformeerde volk bijna iedere tien jaar van leiders verandert, en om de twintig jaar geheel nieuwe leiders heeft. Tien jaar geleden greep een ieder nog naar „De Reformatie“ om het wekelijks commando van K. S. te lezen en was J. Schouten de verpersoonlijking van de Anti-Revolutionaire Partij. Thans is het veel ingewikkelder geworden om te weten wat precies DE Vrijgemaakten en DE Anti-Revolutionairen willen. Achteraf blijkt dat wij, om te verstaan waar de tijd heengaat, misschien minder op onze leiders moeten letten, en meer zelfwerkzaam moeten worden, om de tijdgeest te verstaan, waaruit ook leiders zijn opgekomen, en waaruit ook die leiders leven.

Wij spraken over verandering van leiding, om te verstaan dat wij niet alleen op leiders moeten zien om onze tijd te verstaan, en dat we, wáár we ze zien en volgen, hun achter-

gronden toch goed moeten peilen. Maar nog hadden wij het niet over de veranderingen zélf die plaats vonden in de afgelopen veertig jaar.

Daar zijn onze totaal veranderde kerkelijke en journalistieke, onze veranderde militaire en economische toestanden. Maar niet minder is ons leven beïnvloed door veranderingen op financieel en sociaal, op technisch en cultureel gebied. Wie de werkelijke problemen van dit alles vandaag ook maar wil **overzien**, moet er bijna op studeren. Wie twintig jaar geleden op enig gebied **bij** was, is nu, als hij zich niet heeft georiënteerd t.a.v. nieuwe ontwikkelingen en problemen, een zo wereldvreemd man geworden, als in 1937 iemand was die de problematiek van 1887 wilde in stand houden.

Wij moeten inmiddels niet menen dat die veranderingen in 1957 zullen ophouden. Wij moeten vooral niet menen dat zoals **wij** de problemen zien, ze altijd zullen beschouwd worden in of buiten onze kerken, en dat de strijd der geesten zal gaan gelijk **wij** voorstellen. Zeker, wij kunnen niet anders dan oordelen, dan ook de naaste toekomst beoordelen, voor zover ons de taak daartoe gegeven is, maar meer dan ooit hebben wij in deze dynamische tijd te rekenen met een ernstig voorbehoud!

Van groot gewicht is daarbij dat iedere kring en iedere tijd veelal gekenmerkt wordt door een grondprobleem, dat iedereen bezig houdt, dat beslissend is voor allerlei, dat de fronten verdeelt en bepaalt, strijd veroorzaakt en bondgenoten sticht die vroeger niet mogelijk schenen.

In de vorige eeuw was zulk een probleem het Schoolvraagstuk met de daaraan verbonden Schoolstrijd. Kuyper is het als grijsaard gegeven geweest te verstaan dat in onze eeuw vragen van maatschappelijke aard beslissend zouden worden voor de vraag wie politiek gesproken in Nederland de koers zou aangeven. En wanneer hij dit in zijn *Deputatenrede „Wat Nu?“* naar voren brengt, wijst hij er op dat het sterkst op de voorgrond tredende (politieke) vraagstuk nooit door ons **gekozen** wordt, maar dat het zich eenvoudig aan ons opdringt, of wij willen of niet.

Juist daarom is het ook in de geestelijke strijd van zo groot belang dat wij ons nooit op één kwestie verkijken, dat wij nooit naar één richting staren, nooit ons naar één zijde keren of ook maar voor alle dagen onzes levens onze bondgenoten of vrienden bij voorbaat vast stellen. God heeft ons de rijkdom van een eigen verantwoordelijkheid gegeven in een veranderlijke wereld, en draagt ons op steeds weer opnieuw tot een keuze te komen. En daarbij zijn alle aardse fronten (ook de onze!) principieel onderworpen aan een geestelijke problematiek die wij **in onderling overleg** hebben vast te stellen, in besliste onderworpenheid aan Gods Woord. Daarbij kan een vorige generatie en kunnen vorige leiders ons veel leren, waarom wij ons ook gaarne **Christelijk-Historisch** noemen, maar zij kunnen nooit **onze** problematiek dicteren. Zij kunnen ons waarschuwingen en gegevens achterlaten, ervaringen en inzichten meegeven, maar wij zélf dienen uit te maken wat het meest op de voorgrond tredende probleem is van **onze** tijd. De Christen dient in iedere tijd daarbij eigen bondgenoten en eigen tegenstanders te benoemen, ook al staan wij in onze keuze niet los van de ervaringen van een voorgaande generatie.

Met dat al, de tijden veranderen, en veel sneller dan wij in onze kortzichtigheid soms vermoeden, totdat wij er ineens weer bij bepaald worden. Er komt een nieuwe generatie op, met eigen gevoelens, met eigen wensen en daden! Ik weet dat de Calvinisten in Nederland zich altijd geroepen hebben geacht het verleden recht te doen en de vruchten daarvan ook in het heden te plukken. Maar de grote Calvinisten in de geschiedenis (en laat ons vanwege eigen „bescheidenheid“ ons vooral niet schamen de waarlijk groten **groot** te noemen!) hebben tevens **eigen** tijd onderkend en niet gearzeld deze **volop** te leren kennen.

De huidige tijd valt niet te bewonderen, binnen geen enkele kring, maar ik behoor ook niet tot diegenen die terugschrikken en de binnen haar kader gestelde problemen uit de weg wensen te gaan. Wel geloof ik dat al naar men het oude verleden meer en meer meent te kunnen afschrijven, in de toekomst meer waardevol zullen worden diegenen die

zich de waarde van dat verleden realiseren. Want geen gemeenschap kan zonder schade losgebroken worden van het verleden, zijn lessen en waarden, die telkens weer zullen blijken actueel te zijn, juist in en na perioden waarin men dit het minst vermoedde.

Maar intussen blijft waar: **de tijden veranderen!**

En zelfs vervolgt het gezegde met een kleine verandering, die toch van zoveel belang is, en waarover wij nog spreken moeten: **en wij met hen!**

(Wordt vervolgd).

G. PUCHINGER.

BOEKBESPREKING

A. Janse, *Opvoeding en Onderwijs, Verzamelde artikelen.*

III

Over praktische en wetenschappelijke kennis

In het vorige artikel heb ik er op gewezen, dat een kenmerk van het werk van Janse vooral dit is, dat het gedragen wordt door een diepe kennis, een werkelijk verstaan, van de Heilige Schrift, als het ons direct aansprekende, levende, verlossende, leidende woord van God. Zijn boek „Van de rechtvaardigen“ is daar een schoon en rijk bewijs van.

Maar er is nog iets dat zijn levenswerk typeert. Ik zou dat zó willen omschrijven: Janse heeft ontvangen een grote mate van praktische „wijsheid“, van grondige praktische kennis omtrent de werkelijkheid, waarin hij werd geplaatst.

Ik kan deze typering misschien het best belichten door te wijzen op het verschil tussen wetenschappelijke kennis enerzijds en niet-wetenschappelijke, praktische kennis, welke niet van wetenschap en wetenschappelijke vorming afhankelijk is, anderzijds.

Wetenschap is een kostelijk goed. Als **arbeid**, als wetenschappelijk **werk** is zij een onderdeel van de opdracht Gods om de aarde te onderwerpen. Als de door wetenschappelijke arbeid verkregen **kennis** vervult zij, speciaal in de wereld van de techniek, een uiterst belangrijke rol.

Maar wetenschap is naar haar aard altijd één-zijdig. Zij richt zich als zodanig steeds slechts op één kant, één zijde van de geschapen werkelijkheid.¹⁾ Een wiskundige houdt zich zijn ganse leven lang bezig met de wereld der getallen. Hij probeert de wonderlijke wetmatigheid welke daarin heerst te doorzien. Een „natuurkundige“ richt zijn wetenschappelijke belangstelling uitsluitend op wat ik, helemaal fout, nu maar gemakshalve even de „dode stof“ zal noemen. Een bioloog richt zijn aandacht en dus ook zijn instrumenten, op dat boeiende verschijnsel, dat men „leven“ noemt en dat niet in een steen, maar wel in een plant, een dier en een mens voorkomt. Een rechtsgeleerde speurt de rechtsrelaties na, welke er tussen de mensen bestaan. We horen hem spreken over privaat recht, gezinsrecht, bedrijfsrecht, staatsrecht, volkenrecht, kerkrecht enz. Hij licht om zo te zeggen uit de volle werkelijkheid van het mensenleven de rechtsstructuren, de rechtsrelaties uit, om die tot een voorwerp van zijn bizondere studie te maken. Een wetenschappelijk econoom werpt zich op het wonderlijke verschijnsel, dat de stoffelijke dingen, welke voor het in stand blijven van het menselijke leven noodzakelijk zijn, opgezocht, verwerkt, verhandeld, gedistribueerd worden. Hij tracht na te gaan hoe dat ingewikkelde proces van het verkrijgen, verwerken en distribueren van die stoffelijke dingen verloopt en aan welke wetten het beantwoordt. Ook hij licht een bepaalde zijde, nu de economische, uit de volle werkelijkheid van het leven van wereld en mens waarmee ze onlosmakelijk verbonden is en blijft, uit, om ze „an sich“ te beschouwen en er denkend, kennend zo diep mogelijk in door te dringen.

Een kenmerk van de wetenschap is derhalve, zoals uit het bovenstaande blijkt, de **abstractie**. Dat wil zeggen: bij het wetenschappelijk bedrijf maakt men een bepaalde

„zijde“ van de werkelijkheid los uit het grote geheel, waarmee ze steeds vervlochten is en blijft. Men „trekt“ die „zijde“ van het grote geheel „af“ — abstractie is af-trekken — om ze op die wijze in haar typische eigenaardigheden beter te leren kennen.

Natuurlijk geschiedt dat af-trekken alleen in en door en voor het denken. In werkelijkheid kan niemand ooit iets uit de geschapen wereld, waarin God hen doet bestaan, aftrekken of uittrekken! Want daarin is alles onlosmakelijk met elkaar vergroeid. Daarin kan het ook alleen bestaan en fungeren. Een geleerde, die meent, dat die zijde, dat aspect, dat deel van de kosmos, dat hij onderzoekt metterdaad ook als iets af-getrokken bestaat, is het slachtoffer van een gevaarlijk zelfbedrog. Als hij daar bovendien werkelijk bij leeft, begaat hij aan zichzelf en anderen grote ongelukken. Hij moet goed weten en voor ogen houden, dat hij bij zijn werk steeds abs-traheerd. Dat waarmee hij zich bezig houdt, is wel iets dat tot de geschapen wereld behoort, en dat dus werkelijk bestaat, maar hij heeft het in en voor zijn denken op zich zelf gesteld, het **met en in zijn gedachten** losgemaakt van de rest om het te beter te kunnen onderzoeken.

Een andere eigenaardigheid van het wetenschappelijke bedrijf is dit, dat het als zodanig uitsluitend en alleen op wetenschap, op kennis uit is.

Neen, men moet deze zin niet misverstaan. Elke echte wetenschapsman werkt in de hoop, dat wat hij als resultaten van zijn moeizame arbeid bereikt onder andere, ja vooral, dienen mag tot heil der mensheid. Maar dit is wat we zouden kunnen noemen een extern doel van de wetenschap. Binnen de wetenschappelijke arbeid gaat het alleen, móét het althans alleen maar gaan, om het verwerven van juiste kennis of, anders gezegd om de waarheid omtrent dat wat men onderzoekt. Het gaat daarbij dus om het nauwkeurige weten van de werkelijke stand van zaken. En om dat te kunnen bereiken zet de man van wetenschap dat wat hij onderzoeken wil en dat hij daartoe met zijn denken uit de werkelijkheid heeft losgemaakt, ook **tegenover** zich om het scherper te kunnen doorzien. Hij plaatst zich daar in de wetenschappelijke denk-houding om zo te zeggen tegenover.

Men heeft dit typische karakter van de wetenschap eens zó omschreven: wetenschap is **uiteenstellend** denken (de verschillende aspecten van de geschapen werkelijkheid worden in en voor het denken uit-een-gesteld). En: wetenschap is **tegenoverstellend** denken (de man van wetenschap stelt bij zijn wetenschappelijke arbeid één van de uit-een-stelbare zijde van de werkelijkheid tegenover zich, waarbij het hem te doen is om speciaal die te onderzoeken).

Maar behalve deze wetenschappelijke kennis is er ook wat men zou kunnen noemen de praktische levenskennis van de man, de vrouw, die met een opmerkelijke geest, een open, en vooral liefdevol, hart, leeft, midden in de wereld, waarin God hen plaatste.

Deze kennis ontstaat door scherp opletten, met intense belangstelling volgen wat binnen de eigen gezichtskring geschiedt, liefdevol omgaan met mensen en dingen. Of, anders gezegd, ze ontstaat vooral door de **levenservaring** die men zó levend en handelend opdoet.

Deze kennis is zeker van niet minder betekenis dan de wetenschappelijke kennis. Integendeel, ze gaat daaraan vooraf en is er de basis van. Ze is ook veel belangrijker dan de wetenschappelijke kennis! Want vooral die praktische levenskennis is de kennis welke ons voorlicht en leidt bij alles wat we doen! Als het goed is, moet daarom de wetenschappelijke kennis aan de praktische kennis worden **dienstbaar gemaakt** om deze zo grondig en zuiver mogelijk te doen worden. Het zou er droevig met de mensheid voor staan als de wetenschappelijke kennis de voornaamste kennis was. Want de mensen hebben er eeuwen lang zonder moeten doen. En er zijn maar heel weinig mensen, die metterdaad wetenschappelijk kunnen werken en zelfstandig wetenschappelijke kennis kunnen verwerven en hanteren.

Deze praktische levenskennis vinden we nu bij een verstandige vader, die met grote tact

zijn kinderen opvoedt. Bij een vrouw, die het middelpunt is van het bonte, veelvormige, maar ook veeleisende leven van haar grote gezin, waarvan ze de ziel is en dat ze op zo'n prachtige onmerkbare wijze draagt en leidt. We vinden ze bij de zakenman, die misschien niet veel meer „kennis” bezit dan hij op de lagere school verwierf, maar die in enkele jaren een zaak opbouwt, welke uit vakkundig, commercieel en organisatorisch oogpunt een prachtstuk is. Wat een kennis van mensen situaties, waren, administratie en organisatie is daarvoor nodig. Wat een wijsheid in de omgang met mensen. Men vindt deze kennis bij alle waarlijk grote mensen. Ik denk aan een man als Paul Kruger. Ik geloof niet dat hij ooit een school bezocht. Maar welk een groot staatsman is hij geweest! Welk een wijsheid, doorzicht, tact en... slimheid heeft hij niet gedemonstreerd tijdens zijn veeljarig presidentschap. Hij was de sluwe engelse diplomaten volkomen de baas.

In zijn boeiende biografie van Anton Philips, de bouwmeester van het grote Philips-concern, zegt de bekende socioloog Prof. Bouman uit Groningen, een paar interessante en rake dingen over deze praktische kennis in verband met de wetenschappelijke. Hij doet het in zijn verhaal over de ere-promotie van Philips in Delft, van die Philips die niet eens een middelbare school baas kon! Prof. Bouman zegt dan, dat Philips „in zekere zin” wetenschappelijke aanleg miste. Hij miste namelijk de gave tot abstractie „die nodig is om het weten om zijns zelfs wil de gewenste verdieping te geven, die het opheft uit de sfeer van de toegepaste kennis”. Maar daarmee is z.i. nog niet gezegd, dat Philips zonder meer geen man van wetenschap was. Het hangt er maar van af, schrijft Bouman laconiek, wat men onder wetenschap verstaat! Inderdaad, als men daaronder verstaat het wetenschappelijk bedrijf in de zoeven getekende, strikt technische, zin van het woord, die wetenschap dus, welke onlosmakelijk verbonden is aan de abstractie en die om zo te zeggen van die abstractie leeft, ja, dan komt Philips het epitheton „man van wetenschap” niet toe. Maar men vergete niet, zo schrijft Bouman — en daarmee wijst hij tegelijk op het grote gevaar dat aan alle strikt wetenschappelijke arbeid verbonden is — dat „de overmaat van abstractie, die Philips wantrouwe, gemakkelijk kan leiden tot een miskennen van vele aspecten der sociale realiteit”. En we voegen er onmiddellijk aan toe: tot een miskennen van vele aspecten der gehele geschapen werkelijkheid!

En dan schrijft Bouman deze prachtig typerende woorden: „Dr Anton Philips wist uit zijn ervaring als ondernemer, dat men „in de wetenschap” soms ongemotiveerde grenslijnen trok tussen de theorie en de praktijk, of door ver doorgevoerde specialisatie de synthese uit het oog dreigde te verliezen, die voor het juiste begrip (ook zuiver wetenschappelijk begrip) van de samenhang der dingen nodig is. Mannheim, een der grote sociologen van deze eeuw, formuleerde dit in zijn **Man and Society** als volgt: „Het hedendaagse denken van de in de praktijk werkzame econoom of politicus, voortgekomen uit de behoeften van de maatschappij in haar geheel, wordt meer en meer beheerst door de conflicten, die voortkomen uit de wederzijdse beïnvloeding van verschillende gebieden en de botsing tussen onafhankelijk van elkaar gevulde gedachtengangen. Het onderscheid tussen theorie en praktijk is in geen geval alleen dat wat mannen van wetenschap er, de gewoonte getrouw, van denken — namelijk het onderscheid tussen oppervlakkig en meer exact weten, tussen onduidelijke en heldere begrippen, ofschoon dit onderscheid eveneens veel waarheid bevat. Het is in de eerste plaats een kwestie van houding ten opzichte van geheel verschillende niveaus van realiteit en van verschillende methoden van benadering van de werkelijkheid. In de zuivere theorie en in de empirische nauwkeurigheid heeft het wetenschappelijk onderzoek van sociale verschijnselen een grote hoogte bereikt. Wat echter de techniek van synthetische observatie betreft, wordt het probleem door een intelligente journalist of leiding gevend man uit de zakenwereld, dikwijls met veel meer doorzicht gesteld”.

De „techniek van synthetische observatie”, aldus weer Prof. Bouman, die bijvoorbeeld ook ten grondslag ligt aan het stellings- en positiegevoel van de schaakmeester, aan

de „veldheersblik” van de militaire strateeg, of de conclusies van de diagnose-stellende arts, had Dr Philips zich in hoge mate weten eigen te maken. Hij verstond de kunst om door snel te combineren verband te zien tussen verschijnselen, die stuk voor stuk door vakspecialisten dieper worden doorgrond; hij wist het essentiële van het bijkomstige te scheiden, maar wist zijn grote kennis van details toch te benutten om de algemene aspecten van zijn leiding gevende arbeid beter te overzien”.

In deze woorden van Prof. Bouman wordt inderdaad op fijne, rake wijze het typerende verschil tussen wetenschappelijke, theoretische kennis en niet-wetenschappelijke, praktische kennis aangeduid.

Reeds de door hem aangehaalde uitspraken van de grote Mannheim is bijzonder waardevol. Want het verschil tussen wetenschappelijke en niet-wetenschappelijke, praktische levenskennis ligt inderdaad onder andere ook hierin, dat in beide een verschillende houding ten opzichte van verschillende niveaus der werkelijkheid wordt aangenomen en dat men in die beide de werkelijkheid naar verschillende methode benadert. En het is ook zeer juist gezien, dat de praktische, niet-wetenschappelijke kennis het wint van de wetenschappelijke in „de techniek van de synthetische observatie”. Dat wil zo ongeveer dit zeggen: De praktische levenskennis wint het vooral hierin van de wetenschappelijke, de theoretische kennis, dat aan haar veel meer dan aan de wetenschappelijke, het vermogen eigen is, de dingen en verschijnselen in onderling verband en samenhang, dus in onderlinge afhankelijkheid en aldus als verschijnselen van een levend geheel te bezien.

Wat Prof. Bouman zelf in het geciteerde opmerkt is eveneens in verband met de zaak waar we het over hebben zeer waardevol. De voorbeelden welke hij noemt raken de zaak precies in de kern. De echt praktische levenskennis heeft inderdaad dat unieke, eigensoortige dat opgesloten ligt in het moeilijk te omschrijven „meesterschap” in het schaakspel, de „blik” van de grote strateeg

en de visie en conclusie van de alles overziende en doorziende arts. En we kunnen er aan toevoegen: in de „feeling” van een zakenman ten aanzien van het „gaan” van een artikel; de tact van een voorzitter om een vergadering ook in de moeilijkste situaties in de hand te houden; in dat wonderlijke waardoor sommige mensen heftige conflicten tot een snelle en afdoende oplossing weten te brengen; in de gave van een jeugdleader om met een stel boefjes van jongens te kunnen „lezen en schrijven”. Want het gaat daarbij steeds om een typische directe, omvattende kijk; om een specifieke combinatie, een eigen dimensie van het kennen en het verstaan van mensen en dingen die aan de wetenschap als zodanig niet eigen zijn en ook niet eigen kunnen zijn.

Ideaal is in dit opzicht de situatie als het echt wetenschappelijke en het echt praktische kennen elkaar corrigerend en stimulerend beïnvloeden. Dan wordt het wetenschappelijk kennen bewaard voor het haar altijd bedreigend gevaar, namelijk van dat wat alleen in het denken geabstraheerd kan worden ook in de werkelijkheid als iets afgetrokken te beschouwen en te behandelen. En omgekeerd ontvangt de praktische kennis van de wetenschap veel correcties en bouwstoffen waardoor zij dieper en zuiverder worden kan. Hoeveel heeft een huisvrouw b.v. niet te danken aan de steeds toenemende kennis omtrent voeding, hygiëne enz. En hoeveel kan een verstandige onderwijzer en predikant niet hebben aan betrouwbare resultaten van psychologie en anthropologie?

Een geheel eigen aard en waarde ontvangt deze praktische kennis evenwel wanneer ze geboren en getogen werd in de gelovige omgang met de Heilige Schrift.

Maar daarover een volgende keer.

C. V.

1) Ik liet, dit schrijvende, de wijsbegeerte even buiten het gezichtsveld.

Persschouw

Moderne oorlog, Atoomwapens en nog wat

In de Kamper Kerkbode schreef Ds Visee een belangwekkend artikel over de Atoomoorlog. Hij vertelt daarin, dat de kwestie van de herbewapening bij de jongste verkiezing in Duitsland een belangrijke rol heeft gespeeld. En dat speciaal vele evangelische predikanten fel gekant zijn tegen de moderne bewapening en o.a. daarom niet op de partij van Adenauer maar op die der socialistten hebben gestemd. De S.D.P. in Duitsland verzet zich namelijk fel tegen algemene dienstplicht en alle soorten van atoomwapens. Onder de duitse protestanten wordt over de vragen van de moderne oorlog en oorlogsvoering diepgaand gediscussieerd. Ds Visee noemt de pas verschenen brochure uit „Theologische Existenz Heute”, n.l. No 61: Helmut Gollwitzer, Die Christen und die Atomwaffen. Ook de bekende Helmut Thielicke schreef er een studie over onder de titel: Christliche Verantwortung im Atom-zeit alter.

Nadat Ds Visee een en ander over de belangstelling voor deze vragen onder de Christenen in Duitsland heeft verteld, gaat hij als volgt verder:

Het mag merkwaardig heten dat deze vragen onder ons ternauwernood leven. Hetzelfde kan men ook zeggen van de kringen der synodaal-gereformeerden. Op de synode van Assen die op het ogenblik haar zittingen houdt, werd besloten de vraag van de moderne bewapening op het agendum van de e.k. „Gereformeerde Oecumenische Synode” te plaatsen. Maar dat besluit werd genomen dank zij een... duitsch initiatief. Het werd n.l. genomen door aanneming van een amendement van Ds H. Baarlink, oud-gereformeerd predikant te Nordhorn en naar deze synode afgevaardigd door de oud-gereformeerde kerken in Bentheim en Oostfriesland.

Tussen haakjes: het is merkwaardig hoe het agendum van zulk een oecumenische synode wordt vastgesteld. Géén der kerken

had enig voorstel tot behandeling van dit vraagstuk gedaan. Staande de generale synode werd uit eigen synodaal initiatief besloten ook deze kwestie maar eens aan de oecumenische synode voor te leggen. En het is voor mij nog een open vraag, hoezeer de gelovigen ook in deze geroepen zijn hun houding te bepalen, of een **kerkelijke vergadering** hier het antwoord moet geven. Ik geloof het niet. Hier is m.i. overschrijding van de grenzen van de taak en de roeping der kerk.

Maar deze vragen leven onder ons niet.

Zou Ds S. G. de Graaf nog in leven geweest zijn dan was het waarschijnlijk anders geweest. Hij heeft ook over de vragen van oorlog en vrede vaak geschreven en gesproken. Terwijl over het algemeen onze kerkelijke pers aan deze vragen geen aandacht wijdde en onze „officiële ethici”, de hoogleraren in de ethiek, zo goed als geheel zwegen, heeft Ds De Graaf telkens weer voor deze vragen aandacht opgeëist. Met wijd begrip voor wat in het kamp der ontwapenaars giste en onder volstrekte afwijzing van hun onschriftuurlijke motieven deed Ds De Graaf heel wat meer dan de klassieke argumenten tegen dienstweigering en ontwapening repeteren. Zijn beschouwingen waren modern, op de hoogte van de tijd. Ik denk hier aan zijn geschrift: „De Heilige Schrift, het Koninkrijk Gods en de oorlog”, oorspronkelijk een referaat in 1931 gehouden op de „Sociale dag” van het studentencorps aan de V.U. Ook aan zijn destijds geruchtmakende preek over Zondag 40, het zesde gebod: „Mag het leven voor het vaderland geofferd worden?” En voorts aan „De Organisatie van den vrede”. In het eerste geschrift kwam De Graaf tot de conclusie: „En wat allang met de bloedwraak is geschied, dient nu ook met den oorlog te geschieden, n.l. dat hij als barbarisme wordt verworpen. Ik ga op ditzelfde voorbeeld door: Gelijk eens gehele geslachten door bloedveten zijn uitgeroeid, zo zal Europa door het voortgaande oorlogsbedrijf worden uitgemoord”. Nog levendig herinner ik mij het debat tussen De Graaf en Dr J. Schouten. De laatste bracht al het gebruikelijke materiaal tegen De Graaf in stelling. Maar deze kon, wijl Schouten op de probleemstelling van De Graaf niet in-

ging, met recht zeggen: „Het betoog van de heer Schouten heeft mij in het minst niet geraakt!”

In het tweede geschrift ontkent De Graaf dat een christen het leven voor het vaderland offeren mag: wie zo spreekt en zo doet pleegt afgoderij met het vaderland; het leven behoort niet aan hem maar aan God. En nog in de laatste brochure, die van 1945 worstelt hij met de vraag hoe het staatkundige leven, zowel nationaal als internationaal, zó kon en moest worden georganiseerd dat oorlogsvoering werd vermeden.

Ook in zijn andere geschriften, zo b.v. in zijn bekende **Verbondsgeschiedenis**, blijkt telkens weer hoe deze vragen De Graafs hart bewogen. De Graafs belangstelling voor deze vragen was ook te danken aan Sikkel. Deze had reeds in Hollandia, gedurende de eerste wereldoorlog in zéér kritische geest over het oorlogsbedrijf geschreven.

Practisch effect heeft het schrijven van De Graaf nauwelijks gehad. Zelfs in eigen kring heeft hetgeen hij poneerde slechts beperkte en tijdelijke aandacht genoten. Hetgeen zeer te betreuren is. Want ik geloof dat we vandaag met onze klassieke argumenten niet meer uitkomen. Noch ten betoge van het geoorloofd zijn voor de oorlog. Noch ter afwijzing van de dienstweigering. Zullen we in deze tijd mee kunnen spreken dan zal, bij handhaving van de antithese en onder voortdurende raadpleging van de Heilige Schrift, het Woord Gods, ons spreken toch moeten staan op de hoogte van de tijd. En daartoe dienen ook de vragen die er zijn rondom de moderne bewapening en het gebruik van wapenen die tot een massale vernietiging van mensenlevens leiden onder het oog te worden gezien. Hier is allereerst oriëntatie nodig.

Afgedacht nog van de vraag of het verlossende woord in deze gesproken worden kan.

Het is goed, dat Ds Visee op deze dingen wijst.

Want het is, zoals hij zegt: veel van het werk van Ds De Graaf, evenals dat van Sikkel, is dood gelopen. We kunnen als we letten op wat met hun werk werd en wordt gedaan spreken van „verzande reformatie”.

Wie eens heeft gelezen hoe Sikkel op zijn bewogen wijze de demonie, het satanische van de moderne machtspolitiek en de moderne machtsoorlog heeft ontmaskerd en verdoemd vergeet dat nimmer. Evenmin als men de door Ds Visee genoemde studiën van Ds De Graaf vergeet als men ze heeft verstaan.

Maar voor Sikkel bouwt men thans keurig en zorgvuldig het profetengraf. Met De Graaf is het zó ver niet. Met hem is men evenwel toch reeds in het daaraan vooraf gaande stadium, namelijk dat men, zoals men mij van zeer bevoegde zijde verklaarde, zijn boeken niet meer leest. Daarna komt dat graf ook wel.

Wat is velerlei reformatische „aanzet” uit vroeger jaren reeds verstikt.

Wat gaat het toch traag met de werkelijke voortgaande reformatie.

Want die bestaat niet daarin dat men allerlei organisaties en instituten in het leven roept! Zo iets kan ook voorkomen in een afvalstijd. Ja, een afvalstijd wordt bijna altijd gekenmerkt door het vermenigvuldigen van comité's, verenigingen, stichtingen, organisaties, partijen enz.

Neen, echte reformatie is dit, dat men het woord Gods zo hoort, dat men positief weet, welke weg God zijn kinderen in allerlei situatie wil laten inslaan en welke boodschap zij moeten brengen ten aanzien van alle mogelijke noden en vragen.

Wat zijn we dan ten aanzien van de politieke vragen arm!

Dat is erg.

Maar erger is als het zo is en men doet alsof men het wél weet.

Wie spreekt in onze dagen een verlossend woord in de verbijsterende verwarring van de internationale verhoudingen en spanningen?

En naarmate men minder werkelijk te zeggen heeft, wordt de politieke actie al meer een zaak — een zaakje, zou Sikkel zeggen — van en voor en in en met en om de partij.

„De partij” wordt doel in plaats van middel. En dat is één van de ergste vormen van politieke deformatie.

VAN HIER EN GINDS

Ballonactie in dienst van de Evangelisatie

Onder de auspiciën van de I.C.C.C. wordt een groots opgezette verspreiding van evangeliën en tractaten verzorgd in de landen achter het ijzeren gordijn. Dit geschiedt door middel van ballonnen! Men wacht een goede wind af en laat dan duizenden ballonnen op waaraan een evangelie of ander boekwerk is gebonden. In de week van 9—15 september zijn zo aan de grens van Beieren niet minder dan 20.000 van deze ballonnen opgelaten met bestemming voor Rusland. Men heeft de bewijzen in handen, dat zeer vele van deze evangeliën op de bestemde plaats komen en gelezen worden.

Amerikaanse offervaardigheid

In de Chr. Ref. Church moet aan bijdragen voor arbeid welke van de kerken gemeenschappelijk uitgaat het volgende **per gezin** worden bijgedragen. Voor het 1 x per week door de radio uitgezonden „Back to God Hour” 7.25; voor het Calvin College en het Calvin Seminary 14.00; voor het ondersteuningsfonds van de emigratie in Canada 1.—; voor de evangelisatie 21.20; voor de zending onder Indianen en heidenen 16.00; voor emeriti-predikanten 5.00; voor synodale onkosten 0.35 dollar. Dat wil zeggen: elk gezin van de Chr. Geref. Kerken moet voor algemeen kerkelijke arbeid per jaar bijdragen: **65.80 dollar**. Hetgeen zeggen wil: ongeveer 240 gulden. Daarnaast komt natuurlijk wat voor de eigen plaatselijke kerk nodig is en wat de geheel en al uit eigen middelen betaalde christelijke scholen vragen.

Emigratie naar Amerika

Sinds het einde van de tweede wereldoorlog zijn niet minder dan 245.000 Nederlanders geëmigreerd naar de Verenigde Staten van Noord-Amerika en naar Canada. Deze emigratie had o.a. ten gevolge dat behalve de Canadese Geref. Kerken niet minder dan honderd Chr. Geref. Kerken in Canada werden geïnstitueerd.

Priesters verlaten de Roomse kerk

In de „Kruisbanier”, „Evangelisch Weekblad voor België” deelde de bekende uit de roomse kerk naar de protestantse kerk overgegangene ex-pastoor, Ds Hegger mee dat onlangs twee roomse priesters de pauselijke kerk hebben verlaten. Op 24 aug. j.l. brak Marcel de Craene met de „moederkerk”. Hij vertoefte thans met vacantie in Nederland. Deze broeder schreef een boek dat zo juist verschenen is en dat tot titel heeft „Vermoorden leven onder ons”. In dit boek vertelt Dr Craene over de wantoestanden en het terrorisme die in de kringen van de hogere geestelijkheid voorkomen. Een andere priester, een vroegere missionaris in de Belgische Congo, brak eveneens met de kerk en werd lid van de Evangelische Kerk van Antwerpen.

KERKNIEUWS

De Part. Synode van Noord-Holland deed de volgende uitspraken:

„De Synode neemt kennis van een brief namens de classis Alkmaar-Zaandam, waarin wordt medegedeeld dat deze classis besloot geen afgevaardigden te zenden.

De Synode spreekt uit dat zij deze daad van de classis Alkmaar-Zaandam afkeurt.

T.a.v. een bezwaarschrift van de Kerk van Zaandam besluit de Synode:

De Particuliere Synode van Nrd.-Holland van 9 okt. 1957 te Amsterdam bijeen, kennis genomen hebbende:

- 1e. van het bezwaarschrift van de Kerk van Zaandam d.d. 3-10-'57 tegen het op de laatst gehouden vergadering van de classis Alkmaar-Zaandam genomen besluit inzake Kerkvisitatie;
- 2e. van genoemd besluit van de classis Alkmaar-Zaandam dat als volgt luidde: Ten aanzien van de Kerkvisitatie, besluit de vergadering twee kerkvisitatoren te benoemen die jaarlijks de Kerken schriftelijk zullen vragen of visitatie nodig wordt geacht;

constaterende:

- 1e. dat genoemd besluit de kerkvisitatie overlaat aan een eventueel verzoek van de plaatselijke kerken;
- 2e. dat art. 44 K.O. bepaalt; dat de classis enige heren dienaren zal „autoriseren alle jaren visitatie te doen in alle Kerken van de steden zowel als van het platteland”;
- 3e. dat de classis Alkmaar-Zaandam haar betr. besluit nam zonder dit op omschreven overwegingen te doen rusten;

overwegende:

- 1e. dat geen Kerk of mindere vergadering bevoegd is de als accoord van kerkelijk samenleving aanvaarde K.O. te herzien of te verwaarlozen;
- 2e. dat genoemd besluit van de classis Alkmaar-Zaandam metertijd een wijziging van art. 44 K.O. inhoudt, dit niet door enige Generale Synode is gewijzigd;
- 3e. dat indien de classis Alkmaar-Zaandam bezwaren heeft tegen dit artikel, het op haar weg ligt deze bezwaren in de kerkelijke weg aan de orde te stellen, conform de aangenomen accoorden;

van oordeel:

dat de kerkeraad van Zaandam terecht stelt, dat genoemd besluit ingaat tegen wat art. 44 K.O. zegt over de kerkvisitatie en mitsdien een ernstige afwijking betekent van het gereformeerd kerkrecht;

spreekt uit:

- 1e. dat de classis Alkmaar-Zaandam ten onrechte besloot: t.a.v. de kerkvisitatie besluit de vergadering twee kerkvisitatoren te benoemen, die jaarlijks de kerken schriftelijk zullen vragen of visitatie nodig wordt geacht;
- 2e. dat dit besluit wijl in strijd met de K.O. genomen behoort te worden teruggenomen;

en besluit:

van deze uitspraken met de overwegingen kennis te geven aan de kerk van Zaandam en aan de eerstvolgende classis Alkmaar-Zaandam”.

Tweetal te Zuidhorn: Ds J. Faber te Deventer en Ds D. van Houdt te Uithuizermeeden.

Afscheid. Ds G. Hagens nam afscheid van de kerk van Hillegersberg-Schiebroek met een predikatie over Hebr. 10 : 39.

Ambtsjubileum. Ds J. F. v. Hulsteyn J. F.zn van Nieuwendam (Amsterdam-Noord) en Ds H. Vogel van Enschede-Noord, hopen weldra hun zilveren ambtsjubileum te vieren. Ds Hulsteyn op 1 nov. a.s. en Ds Vogel op 22 november.

Ds J. Vonkema en zijn vrouw ontvingen dezer dagen het voor hun verblijf en arbeid benodigde visum. Ds Vonkema kan thans naar Zuid-Afrika vertrekken.

Adressen van de kerk van Zuidhorn: H. Slings, v. Starckenborghkanaal 21, Noordhorn;

van **Koudum:** H. Feenstra, Oostlaan 59, Koudum;

van **Ds F. F. Pels**, Prins Bernardstraat 16.

Ds S. S. Cnossen is 6 oktober j.l. in Grand-Rapids (Mich.) aangekomen. Op zondag 13 oktober werd hij door Ds Selles bevestigd. Ds Cnossen hield een intree-preek over Hosea 2 : 18 en 19.

LEDENVERGADERING

GEREF. PERSVERENIGING „OPBOUW”

Willen de leden van de Geref. Persvereniging „Opbouw” **zaterdagmiddag 23 november** a.s. vrij houden voor een vergadering, te houden in Amersfoort, Tramstation; aanvang half drie.

Nadere bijzonderheden worden spoedig medegedeeld.

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 2452

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk